

Fritz C. Holte:
EN ANNEN VERDEN ER
MULIG - ET ALTERNATIV TIL
INTERNASJONAL MARKEDS-
LIBERALISME
Holte forlag, 2002, 250 sider.

Anmeldt av:
Torfinn Harding
Statistisk sentralbyrå

Problemene og løsningene

Fritz Holte har skrevet et innlegg i globaliseringsdebatten og gitt det ut som bok på eget forlag. Holte argumenterer i boka for at dagens økonomiske system i Norge bør og kan endres i retning av mindre handel og kapitalbevegelser over landegrensener. Utgangspunktet til Holte er at Norge i dag er preget av høy arbeidsledighet, et brutalt arbeidsliv, svekkelse av velferdsstaten, miljøproblemer og at folk har en følelse av avmakt. Dette kaller han *Problemene*, og hans tese er at disse er umulige å bli kvitt hvis en fortsatt skal ha frihandel og frie kapitaloverføringer. Frihandel og frie kapitaloverføringer fører nemlig til sterke begrensninger på det politiske handlingsrommet, siden myndighetene må konsentrere seg om at norsk næringslivs økonomiske rammebetingelser er like gode som i konkurrerende land. Hvis ikke vil en oppleve kapitalflukt over tid. Holte er for øvrig eksplisitt i sin prioritering: Det er viktigere å redusere *Problemene* enn å oppnå rask økonomisk vekst, stabile priser, lave skatter og millimeterrettferdighet.

Løsningene Holte foreslår kan oppsummeres som en delvis lukking av økonomien. Det viktigste forslaget er innføring av lisens på kapitaloverføringer, både inn og ut av landet. Kapitalen i Norge bør helst eies av nordmenn, og skal dermed finansieres av innenlands sparing. Nordmenn bør videre ikke investere i andre industriland, men noe kan plasseres i utviklingsland. Når det gjelder internasjonal handel er Holte mer liberal, men mener at den bør reduseres i forhold til dagens nivå. Konkret foreslås det innføring av toll både på import og eksport for å redusere handelen.

Nytt pengepolitisk regime

Sentralt i Holtes alternative system er at det bør innføres et pengepolitisk regime med styrt valutakurs. Dette gjøres mulig ved å pålegge restriksjoner på internasjonale kapitaloverføringer. Obstfeld og Taylor (1998) peker på at en i pengepolitikken bare kan oppnå to av tre følgende mål: Styre valutakursen for å stabilisere relative priser; ha fri kapitalmobilitet for å sikre effektivitet og fleksibilitet; bruke innenlandsk rentenivå til å stabilisere aktivitetsnivået. I forhold til dette trilemmaet velger Holte altså bort fri kapitalmobilitet.

Devalueringer kan i Holtes system brukes slik at høyere innenlandske kostnader ikke reduserer konkurransevnen. Holte mener at devalueringer på denne måten kan skape rom for å redusere *Problemene*, ved at en for eksempel kan tillate seg noe høyere produksjonskostnader for å verne miljøet. Holte setter opp en modell, hvor han viser at devalueringer kan bedre konkurransevnen hvis norske lønnskakere er villige til å akseptere at reallønnen vokser mindre enn produktiviteten. Denne delen av boka er noe forvirrende. At reallønnen vokser mindre enn produktiviteten er en forbedring av konkurransevnen. Hvor kommer så devalueringer inn? Uten at Holte er klar på det, kan en argumentere for at devalueringer gjør det mer sannsynlig at arbeidstakerne aksepterer at reallønnen vokser mindre enn produktiviteten. I praksis kan det nemlig være stivheter i lønningene, og devalueringer kan dermed på kort sikt gjenskepe en balanse i konkurransevnen mellom land. Spesielt er dette relevant hvis en har lav produktivitsvekst.

Holte skiller ikke særlig mellom lang og kort sikt i boka, og det er således grunn til å spørre hvorvidt devalueringer er ment som en permanent del av den økonomisk politikken på lang sikt. Premisset om at norske lønnskakere skal akseptere at reallønnen vokser mindre enn produktiviteten virker usannsynlig på lang sikt. Dessuten er det åpenbart at devalueringer ikke kan være en aktuell politikk for alle land. Holte kunne med fordel ha gjort delen om devalueringer klarere.

Å lukke den norske økonomien kan være uheldig på lang sikt

Devalueringer krever som nevnt begrensninger i kapitalmobiliteten over landegrensene. Raghuram G. Rajan og Luigi Zingales argumenterer i sin debattbok 'Saving Capitalism from the Capitalists' (2003) for at åpenhet bidrar til at kapitalmarkedet fungerer godt. Åpne markeder har for det første sannsynligvis bedre vilkår for fri konkurranse, fordi disse har mindre innslag av at enkeltgrupper har makt til å påvirke politiske beslutninger i sin favør. Fri konkurranse er viktig for å allokere kapitalen dit den kaster mest av seg. For det andre gir internasjonale kapitalmarkeder bedre muligheter til å spre risiko, og styrker dermed investorenes evne og villighet til å bære risiko. Et velfungerende kapitalmarked er en kilde både til økonomisk vekst og utjevning mellom fattige og rike, da det gir talenter som mangler kapital en mulighet til å finansiere og realisere sine ideer. En lukking av kapitalmarkedene kan dermed på sikt gi lavere økonomisk vekst og mindre utjevning mellom fattig og rik.

Lukkede kapitalmarkeder gir dessuten dårligere muligheter for å separere inntekt og konsum over tid. Dette er viktig for Norge siden en har valgt å gjøre om petroleumsformuen til finansiell formue i løpet av relativt kort tid. Å investere denne innenlands ville sannsynligvis gi dramatisk dårligere avkastning enn dagens opplegg med Oljefondet, på grunn av for få gode investeringsprosjekter.

Holtes syn på internasjonal handel er ikke like klart som hans syn på kapitaloverføringer. Han mener at omfanget av internasjonal handel bør være mindre enn i dag. Hovedårsaken er at fri handel fører til at politikken må konsentreres om å holde konkurransekraften oppe og begrenser slik sett det politiske handlingsrommet. På den annen

Bokanmeldelser

side mener han at en bør ha en del handel siden det tillater utnyttelse av stor-driftsfordeler og komparative fortrinn, noe som øker forbruksmulighetene for innbyggerne. Holte legger imidlertid liten vekt på den positive, langsiktige effekten handel kan ha på effektivitet og dermed økonomisk vekst. Vekstlitteraturen peker på at internasjonal handel kan øke produktiviteten, og dermed den økonomiske veksten, gjennom teknologioverføring og internasjonal konkurranse.

Det er altså argumenter som peker i retning av at mindre kapitalmobilitet og mindre internasjonal handel kan redusere Norges evne til å oppnå økonomisk vekst. Dette er mulige kostnader ved Holtes alternative system som jeg mener burde vært drøftet i større utstrekning.

Holte argumenterer også for at en mer lukket økonomi i mindre grad er påvirket av internasjonale svingninger og dermed er mer stabil. På den annen side gir internasjonale markeder, både for kapital og varer, norske aktører mulighet til å spre sin aktivitet og eksponering. Det gjør norske aktører mindre avhengig av norske konjunkturer og gir muligheter for å stabilisere både inntektsstrømmer og finansbeholdninger. Dette er derfor et åpent spørsmål.

Metode

En generell kritikk av Holtes metode er at han forsøker å svare på kompliserte spørsmål ved å postulere sammenhenger og deretter bruke logiske slutninger basert på disse postulatene. Postulatene

er diskutabile, og de burde vært sannsynliggjort gjennom seriøse forskningsresultater. Postulatene er ofte dessuten faglig kontroversielle, og dette forsterker etter min mening kravet til dokumentasjon. Fraværet av dokumentasjon gjør boka først og fremst til et subjektivt debattinnlegg og jeg syns ikke Holte argumenterer overbevisende for sine standpunkter. Han tilstreber riktignok å presentere argumenter både for og mot, men sammenvektningen av argumentene er ikke alltid overbevisende begrunnet.

Mangel på perspektiver

Personlig er jeg noe skeptisk til Holtes utgangspunkt, nemlig *Problemene*. Riktignok er det lett å være enig i at *Problemene* eksisterer, men jeg mener Holte overdriver deres dimensjon hvis vi ser rundt oss i verden. Sammenlikner en samfunn, enten over tid eller geografisk, er det min påstand at det norske samfunnet av 2003 er blant de minst problemfylte - også i forhold til de *Problemene* Holte trekker opp. Norge har for eksempel ligget på første plass på FNs liste over levestandard de to siste årene (Human Development Report 2002 og 2003). Med denne bakgrunnen er det underlig å presentere dagens system som en kilde til problemer i stedet for et middel til velstand.

En annen verden er kanskje mulig, men er den ønskelig?

Slik jeg leser Holte, er han opptatt av at dagens norske samfunn er annerledes

enn det han politisk sett ønsker seg. *Problemene* er uttrykk for en samfunnsutvikling han ikke er tilhenger av. Han foreslår så en omorganisering, spesielt av vår utenriksøkonomi, som skal kunne dreie utviklingen mer i retning av det han ser på som et bedre samfunn. Det store spørsmålet blir da om den norske befolkning egentlig er interessert i denne dreiningen? Hvor mye ekstra er en villig til å betale for elektrisitet for å spare et vassdrag? Hvor mye økonomisk handlefrihet er nordmenn villige til å bytte mot politisk handlefrihet? Dette er politiske spørsmål, og boka til Holte er etter mitt skjønn således først og fremst et politisk innlegg.

Referanser:

Human Development Report 2003: Millennium Development Goals: A Compact Among Nations to End Human Poverty, United Nations Development Programme (UNDP). <http://www.undp.org/hdr2003/>

Obstfeld, M. og A. M. Taylor (1998): The Great Depression as a Watershed: International Capital Mobility in the Long Run, i *The Defining Moment: The Great Depression and the American Economy in the Twentieth Century*, redigert av M. D. Bordo, C. D. Goldin og E. N. White. Chicago: University Chicago Press. (NBER Working Paper No. w5960. <http://www.nber.org/papers/w5960>).

Rajan, R. G. og L. Zingales (2003): *Saving Capitalism from the Capitalists: Unleashing the Power of Financial Markets to Create Wealth and Spread Opportunity*, Crown Business, New York.